

ФІНАНСОВІ РИНКИ: ДІЯЛЬНІСТЬ ОСНОВНИХ УЧАСНИКІВ ТА РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ

УДК 336.71.078.3

О. П. Заруцька

Управління Національного банку України у Дніпропетровській області

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ПОДІЛУ БАНКІВСЬКОГО РИНКУ

У статті наведено результати групування банків за значеннями фінансових показників за допомогою нейронної мережевої моделі кластеризації – карти Кохонена. За наслідками групування банків із спільними характеристиками виявлено ключові напрями розвитку, кожний з яких пов'язаний із конкретними профілями ризиків та стратегіями управління.

Ключові слова: управління активами і пасивами банку, банківські ризики, фінансова стійкість, кластерний аналіз, карта Кохонена.

В статье представлены результаты группировки банков по значениям финансовых показателей с помощью нейронной сетевой модели кластеризации – карты Кохонена. Вследствие группировки банков с общими характеристиками установлены ключевые направления развития, каждое из которых связано с конкретными профилями рисков и стратегиями управления.

Ключевые слова: управление активами и пассивами банка, банковские риски, финансовая устойчивость, кластерный анализ, карта Кохонена.

The article presents the results of the analysis of financial condition of banks by the neural network model for clustering – Kohonen maps. As a result, groups of banks with general characteristics identified five major areas of development that are associated with specific risk profiles and strategies management.

Key words: bank risks, financial firmness, rating of reliability of bank, cluster analysis, Kohonen map.

Запропоноване дослідження базових перетворень і тенденцій розвитку банківської системи за період з початку 2006 до середини 2010 року дозволяє порівняти і проаналізувати поступові періоди відносної стабільності, бурхливого розвитку, кризових явищ та наступного відтворення і стабілізації.

Для окремих груп банків зі схожими характеристиками послідовні етапи зміни фінансових показників, перетворень статусу, проходять за особливими сценаріями, притаманними саме цим групам. Тенденції змін фінансових показників кожного банку за визначений період залежать не тільки від його масштабу та якісних характеристик, але й від спеціалізації на ринку банківських послуг. Таку характеристику можна отримати завдяки групуванню банків за показниками структури активів і пасивів, доходів і витрат. Введення системи структурних показників та процедури кластеризації дозволяє по-новому систематизувати дані фінансової звітності банків та сформувати новий підхід до аналізу особливостей і ризиків вітчизняної банківської системи.

Період аналізу показників включає 18 кварталних звітів банків і обраний з огляду на обов'язкову умову стабільної методики узагальнення і офіційного подання звітності Національним банком України, яка змінюється час від часу. За результатами аналізу отриманих груп (кластерів) банків та вивчення тенденцій розвитку системи можливо вдосконалювати форми управління та банківського нагляду, що є важливим науковим і практичним завданням. Встановлення причин погіршення фінансового стану банків дозволяє формувати моделі своєрідних профілів ризиків та знаходити відтворення у відповідних наглядових стратегіях.

Групування банків за близькими значеннями показників може бути проведено за допомогою різних методів, класифікацію яких можна знайти в аналітичних джерелах [1 – 5]. Так, у статті [4] запропоновано аналіз звітних даних російських банків за 34 кварталних періоди, що дозволило відокремити та описати поведінку різних груп банків із близькими структурними показниками. Модель побудована на основі порівняння значень за кожним із обраних 6 фінансових показників без певного зв'язку та залежності між ними.

У той же час обрана нами методика кластеризації за картою Кохонена враховує одночасно всю сукупність показників. Метод обробки даних реалізований у пакеті *Viscovery SOMine (VS)*. Система групує близькі за характеристиками збалансовані об'єкти усередині карти, а найбільш відмінні відносить до віддалених границь. Використання запропонованого методу групування великих масивів дозволяє отримувати додаткову інформацію про реальний стан і тенденції розвитку кожного окремого об'єкта через порівняння з усією сукупністю і узагальнення аналогічних рис. Більш детальну інформацію про даний алгоритм кластеризації можна отримати у джерелах [6 – 8].

У представленій статті об'єктом групування виступає система 20 фінансових показників банків за 18 звітних періодів. Вирішується завдання дослідити загальні перетворення у системі на підставі групування великого масиву інформації за період, пов'язаний зі значними відмінностями екзогенних параметрів, пов'язаних з економічною кризою.

Інформація про звітність банків розміщена на офіційному веб-сайті Національного банку України та у ряді праць [9 – 13].

Мета дослідження. Групування банків за сукупністю значень фінансових показників, у тому числі структурних характеристик активів, пасивів, доходів та витрат, дозволяє визначити профіль ризиків кожного кластера (паттерн кластерів) через його географічне місце на карті Кохонена. Виявлення загальних властивостей карти, тенденцій змін фінансових показників банків формує узагальнену модель фактичного розподілу банківського ринку, особливостей адаптації банків кожного сегменту до кризових умов, тобто комплексно дослідити профілі ризиків, притаманних вітчизняній банківській системі на цьому етапі розвитку та спостерігати в межах цієї моделі траєкторії розвитку кожного банку.

За наслідками групування банків із спільними характеристиками встановлено п'ять основних напрямків розвитку, що пов'язані з конкретними стратегіями в окремих періодах їх реалізації. Кластери зі спільними властивостями зосереджені у кутах та в центральній частині карти Кохонена. Загальний вигляд карти наведено на рис. 1.

Кожна точка карти – місце одного чи декількох банків у просторі значень показників. Для будь-якого банку на карті є траєкторія розвитку з 18 точок – за всіма звітними періодами (у разі суттєвих змін показників банк відчутно змінює траєкторію).

Найбільша кількість банків розташована у центрі карти Кохонена і має усереднені характеристики. Центральні кластери є найбільші за розмірами. Серед цієї групи банків небагато великих системних банків – лідерів за масштабами та показниками ефективності. Сукупні активи банків центру займають значно мен-

шу частку, ніж їх кількість у системі. Банки не мають чітких специфічних ризиків спеціалізованих банків, що притаманні кутовим групам кластерів. У той же час значна частина банків центральних кластерів карти у період кризи переходила до інших, більш проблемних сегментів карти, тобто не є стійкою до зовнішніх негативних впливів. Слід зазначити, що великі банки у структурі кожної групи є більш інертними – вони довго утримуються від прояву негативних факторів, але їм важко повертаються до нормального статусу.

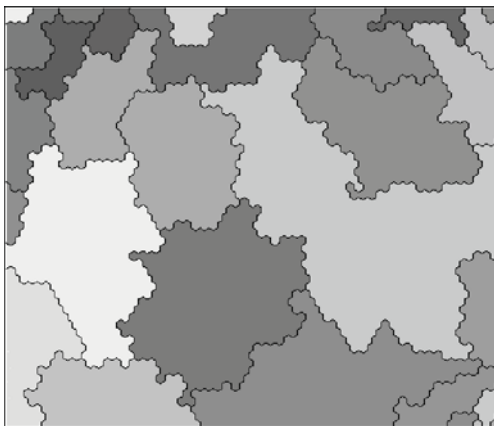

Рис. 1. Карта Кохонена поділу банків

Деякі великі банки зосереджені у південно-західній частині карти, де розташовані лідери за показниками рентабельності. Банки цієї групи тісно пов'язані і навіть часто залежні від міжбанківського ринку, мають низький рівень процентних ставок та витрат. Серед них багато представників іноземного капіталу. Більшість якісних показників цієї групи перевищують середній рівень, а ризики ліквідності є контрольованими з огляду на стійке розміщення більшості банків на цьому сегменті карти Кохонена.

Третя велика група банків знаходиться на північному сході карти і пов'язана із роздрібним бізнесом. До банків цієї групи також належать деякі лідери системи, але їх стратегія характеризується високою маржею, значними процентними ставками, комісійними доходами та адміністративними витратами. Найбільша кількість банків увійшла до цієї групи у 2007 – 2008 роках, до початку кризи. У наступні періоди деякі банки віднайшли шляхи передачі або продажу частини портфелю споживчих кредитів, окремі для підтримки бізнесу збільшили маржу та комісійні доходи. Мають місце випадки покращання стану окремих банків та повернення до центральних кластерів карти. Серед банків роздрібного кредитування є кластери з негативними якісними показниками, що наближаються до рівня проблемних банків, зібраних у іншій частині карти. Як свідчить спостереження за траєкторіями окремих банків, перехід від неякісних кластерів різних груп («тупикових» стратегій) до зони найбільш проблемних банків здійснюється, коли якісні показники банку значно погіршуються, переважаючи над специфікою структури активів і пасивів.

Четвертий сегмент карти становлять малі кептивні банки, які мають різноманітні неринкові особливості: підвищені непроцентні пасиви; надлишкові високоліквідні активи; надто низьку вартість ресурсів або велику процентну маржу. Такі банки утворюють різноманітні невеликі кластери, що займають північний захід карти Кохонена. Кутове положення займають новостворені банки або ті з них, що за відповідних обставин не забезпечили розвитку клієнтської бази. Серед банків цієї групи є високорентабельні та збиткові, банки з якісними та проблемними активами. Головна їх особливість – невеликі розміри, залежність від бізнесу ак-

ціонерів, відсутність розвинутого кредитно-депозитного портфелю. Формування кептивних банків, як правило, не залежить від періоду та загального стану економіки, хоча деякі з кластерів створені саме внаслідок кон'юнктурних змін. Так, на півночі карти сформовано кластер банків з найвищими торговельними доходами, який визначилася за цією ознакою переважно при нестабільності валютних курсів на початку 2009 р..

Нарешті, останній сегмент карти складається із збиткових банків з неякісними активами. Ці банки зосереджені у південно-східному куті карти, граничне положення якого займають банки з тимчасовою адміністрацією у періоді перед початком ліквідації. Формування цієї групи здійснювалося здебільшого у кризовому 2009 році.

Таким чином, зміна значень показників окремих банків у цілому проявляється через відповідну зміну положення на карті Кохонена. При цьому спостерігається деяка узагальнена закономірність розташування окремих кластерів. Найбільш збиткові банки з найгіршими активами зосереджені на південному сході, тоді як новостворені банки з надлишковими високоліквідними активами і несформованими портфелями кредитів і депозитів – на протилежному північно-західному боці карти. Південно-західний кут займають ефективні банки низьких процентних ставок, що дуже залежні від міжбанківського ринку. Протилежний північно-західний бік належить банкам роздрібного кредитування, які мають високі витрати і процентні ставки.

Більш детальну інформацію про властивості кожного з 40 кластерів банків, розташованих на карті Кохонена, можна отримати за результатами оцінки паттернів цих кластерів – ключових властивостей, що впливають із середніх значень показників банків, що формують кластер.

Серед обраної нами системи показників якісні характеристики визначають, перш за все, рівень рентабельності активів (ROA), рентабельності капіталу (ROE) та відношення резервів під кредитні ризики до загального розміру активів. За порівнянням рівня рентабельності та якості активів усіх кластерів можна визначити окремі проблемні кластери у різних частинах карти Кохонена.

Найбільш проблемними, як уже зазначалося, є банки південного заходу, більшість з яких перебувають у режимі тимчасової адміністрації або ліквідації. Крім того, серед банків роздрібного кредитування, кептивних та новостворених є такі кластери, що мають яскраві негативні характеристики. Такі кластери підвищених ризиків або тупикових стратегій є найгіршими представниками групи банків відповідної частини карти. Наприклад, серед роздрібних банків з високими комісійними доходами та адміністративними витратами є кластери прибуткової або збиткової діяльності, більш або менш якісних активів, хоча всі такі банки за ознаками спеціалізації розташовані на північному сході карти Кохонена. Задовільні якісні характеристики дозволяють вважати відповідний кластер таким, що має контрольований ризик при специфічній структурі балансу. Відповідні банки можна назвати представниками «замкнених» стратегій з контрольованими ризиками. У той же час спеціалізований кластер із неякісними показниками належать до тупикової стратегії, яку важко змінити без значних додаткових фінансових надходжень.

Слід підкреслити відсутність проблемних кластерів лише у центральній частині карти та на південному заході – серед групи ефективних банків, залежних від міжбанківського ринку, де багато представників іноземного капіталу.

База звітних даних банків за період з 2006 р. складається зі 197 банків, частина з яких реорганізована або ліквідована. Об'єктом дослідження виступає 185 банків, у тому числі й недавно ліквідованих, але цікавих з точки зору порівняння значень фінансових показників. За станом на 1 квітня 2010 р. в системі працює 175 банків. Характеристику фінансового стану кожного банку можна отримати з аналізу траєкторії поступового руху на карті та, особливо, із положення останньої точки цієї траєкторії – кінцевого кластера, де опинився банк.

Співвідношення банків за кінцевим кластером траєкторій подано у табл. 1.

Таблиця 1

Поділ банків за траєкторіями на карті Кохонена

Групи банків	Кількість банків	Питома вага групи, %
Нейтральні	42	22,7
Замкнені стратегії	34	18,4
Тупикові	27	14,6
Проблемні	62	33,5
Найбільш проблемні	20	10,8
Усього	185	100,0

До нейтральної групи віднесено банки, траєкторія яких розташована, як правило, у центрі карти Кохонена, а кінцевий кластер обов'язково належить до центральних груп. Такі банки незначно відхилялися від збалансованого курсу протягом усього періоду досліджень, що свідчить про достатню стійкість, задовільний менеджмент, навіть враховуючи, що більшість з цих банків належить до найменшої масштабної групи, а звітність малих банків легше адаптується до прийнятних характеристик.

Наступну групу утворюють так звані банки замкненої стратегії, які належали до різних неproblemних кластерів, а завершили траєкторію не в центрі карти, а в інших кутових кластерах із задовільними якісними характеристиками. З точки зору профілів ризиків ці банки є гіршими від попередніх груп, оскільки мають специфічні ознаки і не можуть вільно їх змінити. Наприклад, до цієї групи банків належать всі банки, залежні від міжбанківських ресурсів (південний захід карти Кохонена). Такі банки мають задовільні показники ефективності та якості активів, є економними у частині витрат, але не збалансованими за ресурсною базою. Як показав досвід різкого відтоку ресурсної бази у період кризи, банки з іноземним капітал швидко замінили пасиви і не допустили втрати ліквідності навіть і при незбалансованих активах та пасивах. Взагалі, позиція банків замкненої стратегії свідчить про наявність структурних особливостей, що не мають значних негативних ознак.

Так звані тупикові банки мають негативні характеристики, хоча розташовані на карті Кохонена поза зоною найбільш проблемних банків. До цієї групи належать банки, чий траєкторії закінчилися у кутах і границях карти, окрім південного сходу, а саме, у кластерах з від'ємними значеннями рентабельності та (або) значними резервами під кредитні ризики у відношенні до активів. Таким банкам дуже важко змінити статус та перейти до більш збалансованого стану, оскільки структурні особливості їхніх балансів доповнюються накопиченими проблемами, тобто підвищеними ризиками діяльності.

Наступну групу, за рівнем складності повернення до задовільного стану, утворюють банки, чий траєкторії тривалий час перебували й закінчилися біля проблемної зони. Найбільш проблемними вважаються банки, що перейшли безпосередньо до південно-східного кута найгірших банків. Показники цих банків дуже відрізняються від інших, оскільки більшість з них перебувають у тимчасовій адміністрації або ліквідації. Кластери, що розташовані біля проблемної зони, також характеризуються підвищеними ризиками і високою ймовірністю втрати платоспроможності. Для кожного банка, чия траєкторія заходила до південного сходу, необхідна термінова зміна стратегії та оперативні заходи підтримки фінансової стійкості. Для банківського нагляду кластери відповідного сегменту карти Кохонена потребують посиленої уваги.

Як свідчать дані табл. 1, найбільш стійкі банки із задовільними характеристиками займають 41,1% від загальної кількості, проблемні – 41,3% і спеціалізо-

вані високоризикові – 14,6%. Таким чином, загальний стан системи є досить нестійким, зважаючи на високу ймовірність переходу від тупикових стратегій банків до проблемного стану. У той же час, порівнюючи поділ банків за попередній квартал, за станом на 1 січня 2010 року, можна констатувати деяке покращання стану системи, збільшення кількості нейтральної стратегії при скороченні тупикових та проблемних.

Траєкторії банків залежать від масштабних характеристик – обсягів активів та капіталу. Великі банки, як правило, більш інертні, довше утримуються від негативних факторів, але й важко їх долають. Малі банки, навпаки, є більш залежними від зовнішнього середовища. Навіть якщо ці банки належать до задовільних кластерів, їх не можна вважати достатньо стійкими.

За обсягами активів на початок 2010 р. банки можна розподілити на 7 масштабних груп (табл. 2).

Таблиця 2

Поділ банків на масштабні групи за обсягами активів

Масштабна група	Активи, млн грн		Кількість банків	Середні активи	Частка в активах
	Від	До			
1	30000	100000	7	53 954	43,2%
2	10000	30000	13	19 336	28,8%
3	5000	10000	15	7 080	12,2%
4	2000	5000	20	3 099	7,1%
5	1000	2000	28	1 318	4,2%
6	500	1000	31	738	2,6%
7	0	500	71	233	1,9%
Усього			185		100%

Ринок банківських послуг є значно концентрованим – сімка найбільших банків займає 43,2% у загальних активах. У той же час, хоча кількість найменших банків наближається до 40%, їх питома вага в активах є меншою від 2%.

Найбільше навантаження щодо обсягів операцій, які проявляються через розмір балансу, припадає на три перші масштабні групи банків, активи яких перевищують 5 млрд грн. Питома вага цих 35 банків у системі загальних активів складає 84,2%. У тому числі дві перші групи найбільших 20 банків з активами понад 10 млрд грн займають 72% в активах системи.

За станом на 01.04.2010 визначені масштабні групи банків розподілені за картою Кохонена, як показано у табл. 3.

Найбільші банки майже рівномірно поділилися на нейтральні, замкнені стратегії та проблемні. Враховуючи, що замкнені стратегії свідчать про деяку спеціалізацію при контрольованих ризиках, такий розподіл майже половини банківських активів системи можна вважати прийнятним. До групи замкнених стратегій потрапили найбільші банки з іноземними інвестиціями, залежні від міжбанківських ресурсів. Особливої уваги потребують великі проблемні банки, покращання стану яких потребує значних зусиль. На наш погляд, отриманий розподіл групи найбільших банків (2 – нейтральні, 3 – замкнені, 2 – проблемні) свідчить про деяку нестійку рівновагу, стан якої може змінитися у будь-який бік. Слід зазначити, що порівняно із попередніми квартальними даними банківської звітності стан найбільших банків дещо покращився за рахунок переходу від замкнених стратегій до нейтральних.

Друга масштабна група зосередилася у проблемних, третя – у замкнених та тупикових стратегіях. Такий стан великих банків не можна вважати задовільним. Слід також врахувати, що протягом останнього кварталу цей поділ банків другої

та третьої груп практично не змінився, що свідчить про напруженість конкуренції між банками, обмежений простір для розвитку операцій, який використовують, передусім, банки найбільшої сімки. Для всіх найбільших та великих банків, які надають послуги найбільшим клієнтам, спостерігається значна залежність від фінансового стану цієї клієнтської бази. Для покращання стану банків необхідне загальне економічне поживлення, повернення боргів, які виникли внаслідок кризи. Спостереження за траєкторіями руху банків перших трьох масштабних груп дає уявлення про стан і перспективи розвитку банківської системи в цілому.

Таблиця 3

Якісні характеристики масштабних груп банків

Масштабна група	Нейтральні	Замкнені стратегії	Тупикові	Проблемні	Найпроблемніші	Усього
1	2	3		2		7
2		2		9	2	13
3	1	6	5	3		15
4	5	6	1	6	2	20
5	6	5	3	14		28
6	11	3	3	12	2	31
7	17	9	15	13	17	71
Усього	42	34	27	59	23	185

Четверта група банків з активами від 2 до 5 млрд грн за розподілом нагадує найбільші банки – майже рівномірний розподіл між нейтральними, замкненими стратегіями та проблемними, інші види траєкторії незначні. На наш погляд, банки цієї групи належать до деякої «середньої ланки» банківського ринку, що також утримує деяку нестійку рівновагу завдяки поєднанню двох переваг – стійкості зв'язку з клієнтською базою середнього та малого бізнесу та відсутністю інертності, притаманної великим банкам. Обсяги кредитів, у тому числі проблемних, є меншими від попередніх груп. У той же час рівновагу розподілу банків не можна вважати стійкою. Протягом останнього кварталу цей розподіл покращився за рахунок переходу від проблемних і тупикових до нейтральних стратегій. Слід враховувати, скорочення масштабу банку дозволяє легше управляти параметрами операцій, змінювати стратегію і, навіть, адаптувати звітність. Втім, як свідчать показники розподілу наступних масштабних груп, становище банків четвертої групи є відносно задовільним.

Для банків п'ятої та шостої масштабних груп є спільним найбільша частка проблемних траєкторій серед усього розподілу: з 28 банків п'ятої групи 14 належать до проблемних, а з 31 банків шостої групи – 12. Слід зазначити, що із числа 59 усіх проблемних банків системи на п'яту групу припадає 24%, на шосту – 20%, а в доповненні банками сьомої найменшої масштабної групи частка найменших банків дорівнює 66%. Банки п'ятої та шостої масштабних груп значно покращили структуру розподілу за останній квартал переходом від замкнених і тупикових стратегій до нейтральних. Як і для усіх малих банків, значення показників є динамічними у часі, що призводить до мінливості якісної структури групи. Тенденції переходу до нейтральних груп позитивно характеризують фінансовий стан малих банків, але й свідчать про відмінності від динаміки розвитку великих банків.

Найменші банки, кількість яких дорівнює майже половині суми всіх інших груп, займають різні стовпці таблиці – можливі варіанти розвитку. Для них відсутня будь-яка системність розподілу й характерні значні коливання структури. Так, протягом останнього кварталу зросла кількість нейтральних та найбільш проблемних банків при скороченні тупикових. Однозначно охарактеризувати такі різнобічні зміни структури банків дуже важко, оскільки їх розвиток, як правило,

підпорядковується конкретним завданням і меті діяльності фірм-акціонерів. Враховуючи незначну питому вагу найменших банків у активах, коливання їх розподілу не суттєво впливають на стан фінансового ринку, хоча втрата репутації навіть невеликого банку призводить до підвищення загального ризику системи. Можна стверджувати, що природа зміни траєкторій банків цієї масштабної групи значно відрізняється від інших груп банків. Різними є стратегії, ризики та методи управління ними. На наш погляд, методи банківського нагляду щодо банків різних масштабних груп також повинні бути різними, адаптованими до об'єктів регулювання.

Таким чином, можна говорити про 3 агреговані масштабні групи вітчизняних банків з відмінною природою розвитку і, як наслідок, різними векторами руху за картою Кохонена:

– Великі банки з активами понад 5 млрд грн (масштабні групи 1 – 3) – інертна частина системи, що значно залежить від загального стану економіки і тісно пов'язана з розвитком бізнесу великих клієнтів. Сьогоднішній стан свідчить про нестійку рівновагу з позитивними тенденціями. Найбільш вразливими у конкурентному середовищі є банки масштабних груп 2 – 3.

– Середні банки (групи 4 – 6) – найбільш активна і динамічна складова системи, що швидко реагує на зміни середовища. Так, під час кризи за цією групою спостерігалось значне погіршення стану і формування великої кількості проблемних банків, у той час, як за останній квартал відбувається масовий перехід від замкнених і тупикових стратегій до нейтральних. Особливе місце займають банки четвертої групи, що знаходяться між великими і малими, маючи певні переваги. Тенденції розвитку великих і середніх банків не є однаковими.

– Найменші банки з активами до 500 млн грн (група 7) поділені між різними групами траєкторій, не мають чітко визначених тенденцій.

Методом побудови карти Кохонена отримано нову логічно взаємопов'язану систему класифікації банків, здатну пояснити особливості сучасного фінансового стану банків, причини його формування саме у такому вигляді, якій склався у першій половині 2010 р., головні фактори ризиків для кожної групи банків та можливі перспективи розвитку.

Бібліографічні посилання і примітки

1. Мочерний С. В. Банківська система України / С. В. Мочерний, Л. С. Тришак. – Львів: Тріада плюс, 2004. – 304 с.
2. Кочетков В. М. Організація управління фінансовою стійкістю банку в ринкових умовах: монографія / В. М. Кочетков. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 300с.
3. Карчева Г. Т. Рейтингові оцінки надійності банків та їх роль у підвищенні капіталізації банківської системи / Г. Т. Карчева // Вісник НБУ. – 2003. – № 2. – С. 22 – 27.
4. Алескеров Ф. Т. Стереотипи поведінки російських банків / Ф. Т. Алескеров, В. Ю. Білоусова // Банковское дело. – 2008. – № 7. – С. 44 – 50.
5. Яблоков А. І. Рейтингове моделювання банківських ризиків / А. І. Яблоков // Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем: зб. наук. праць. – К.: МННЦ ІтіС, – 2009. – № 14. – С. 230 – 245.
6. Дебок Г. Анализ финансовых данных с помощью самоорганизующихся карт / Г. Дебок, Т. Кохонен: пер. с англ. – М.: Издательский дом «АЛЬПИНА», 2001. – 317 с.
7. Заруцька О. П. Відображення фінансового стану банків України за картою Кохонена / О. П. Заруцька // Вісник НБУ. – 2009. – № 10. – С. 12 – 19.
8. Заруцька О. П. Дослідження особливостей розвитку банківської системи України з використанням карти Кохонена / О. П. Заруцька // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5 (107). – С. 255 – 262.
9. Структура активів, зобов'язань, власного капіталу, фінансового результату банків України // Вісник НБУ. – 2006. – № 3. – С. 40 – 67.
10. Структура активів, зобов'язань, власного капіталу, фінансового результату банків України // Вісник НБУ. – 2007. – № 3. – С. 48 – 69.

11. Структура активів, зобов'язань, власного капіталу, фінансового результату банків України // Вісник НБУ. – 2008. – №3. – С. 42 – 71.

12. Структура активів, зобов'язань, власного капіталу, фінансового результату банків України // Вісник НБУ. – 2009. – №3. – С. 40 – 69.

13. Структура активів, зобов'язань, власного капіталу, фінансового результату банків України // Вісник НБУ. – 2009. – №6. – С. 48 – 71.

Надійшла до редколегії 21.01.2010.

УДК 336.711

М. Ю. Шевцова, Н. І. Кобченко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО СЕГМЕНТА ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УМОВАХ КРИЗИ

У статті проаналізовано вплив іноземних інвестицій на стабільність банківських установ України. За допомогою кластерного аналізу визначено ефект, який справляє іноземний капітал на вітчизняну банківську систему. Розроблено рекомендації щодо подальшої діяльності банківської системи України у контексті присутності іноземного капіталу.

Ключові слова: іноземний капітал, банк, кластерний аналіз.

В статье проанализировано влияние иностранных инвестиций на стабильность банковских учреждений Украины. С помощью кластерного анализа определен эффект, который оказывает иностранный капитал на отечественную банковскую систему. Разработаны рекомендации относительно дальнейшей деятельности банковской системы Украины в контексте присутствия иностранного капитала.

Ключевые слова: иностранный капитал, банк, кластерный анализ,

Foreign investments impact on the ukrainian banking institutions stability has been analysed in the article. The way foreign capital effects the domestic banking system has been determined with the help of cluster analysis. Recommendations for further activity of the ukrainian banking system in the context of foreign capital presence have been developed.

Key words: foreign capital, bank, cluster analysis.

Роль іноземного капіталу у формуванні банківського сектора економіки України заслуговує на особливу увагу. Останні три роки ми спостерігаємо за активним вливанням іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему. На сьогоднішній день в Україні кожен п'ятий банк – з іноземним капіталом, кожен одинадцятий – зі стовідсотковим іноземним капіталом. Частка іноземного капіталу в банківській системі протягом 2007 – 2009 рр. зросла з 27,6 до 40,5 %.

Присутність банків з іноземним капіталом у банківській системі України відповідає інтересам розвитку національної фінансової системи, сприяє залученню іноземних інвестицій та розширенню ресурсної бази соціально-економічного розвитку [1]. Водночас слід зважати на низку фінансових ризиків, пов'язаних зі швидким зростанням частки іноземного банківського капіталу. Вони можуть призвести до втрати суверенітету у сфері грошово-кредитної політики, несподіваних коливань ліквідності банків, імовірного відтоку фінансових ресурсів [2]. Загальна недокапіталізованість українських банків альтернативи іноземному капіталу об'єктивно не становить [3, с. 539].

© М. Ю. Шевцова, Н. І. Кобченко, 2010